

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การค้นพบก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย และมีการต่อท่อนำก๊าซมาขึ้นที่จังหวัดระยอง ส่งผลให้จังหวัดระยองเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญในการส่งเสริมอุตสาหกรรมปิโตรเคมี และมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางความเจริญด้านอุตสาหกรรมแห่งใหม่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงกำหนด “โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก” (Eastern Seaboard Development) ขึ้น เพื่อกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาค ลดปัญหาการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

โดยกำหนดให้พื้นที่มาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นเขตอุตสาหกรรมหนักขนาดใหญ่ที่ใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ ดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน บริการทางสังคม จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และกำหนดให้จังหวัดระยองเป็นเขตส่งเสริมการลงทุน ส่งผลให้เกิดกระแสการพัฒนาอุตสาหกรรมและการพัฒนาที่ดินจากภาคเอกชน เกิดการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรม อาทิเช่น นิคมอุตสาหกรรมผาแดง นิคมอุตสาหกรรมตะวันออก นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงบทบาทของชุมชนเมืองระยองจากเกษตรกรรมและชุมชนท่องเที่ยวเป็น “ศูนย์บริการและฐานการศึกษาวิจัยด้านเทคโนโลยี” (ผังเมืองรวมระยอง ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2, 2535) การเพิ่มขึ้นของอาคาร ร้านค้า โรงแรมชั้นหนึ่ง อาคารชุดพักอาศัย สถานธุรกิจบันเทิงเรีงรมณ์ ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองระยอง ยาวต่อเนื่องตลอดแนวเหนือ - ใต้ของถนนสุขุมวิทซึ่งเป็นถนนสายหลักของเมืองและขยายตัวไปตามแนวถนนจินตอุดมเชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) โดยเฉพาะในตำบลทับมา ตำบลเนินพระและตำบลมาบตาพุดมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างเห็นที่ชัด เนื่องจากความต่อเนื่องของพื้นที่กับเทศบาลเมืองระยอง ความเชื่อมโยงของโครงข่ายคมนาคม ชีดความสามารถในการรองรับกิจกรรมของเทศบาลเมืองที่ลดน้อยลงเนื่องจากความเป็นชุมชนดั้งเดิมจึงมีการกระจุกตัวของกิจกรรมต่างๆ อย่างหนาแน่น การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ไม่สามารถดำเนินการได้ในพื้นที่เทศบาลเมืองระยอง ส่งผลให้พื้นที่ต่อเนื่องมีการขยายตัวของการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้น กิจกรรมที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวนอกจากจะขยายตัวตามแนวถนนแล้วยังได้ขยายตัวในพื้นที่ด้านในของชุมชน เกิดผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความไม่เพียงพอของบริการสาธารณะ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ตามมา เนื่องจากนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐบาลกับการนำไปปฏิบัติของเมืองไม่สอดคล้องกัน

ดังนั้นการศึกษาแนวทางวางแผนพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อเมืองระยอง การเสนอแนะแนวทางวางแผนพัฒนาเมืองให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรม การกระจาย กิจกรรมไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ ของเมืองระยอง เนื่องจากเมืองไม่จำเป็นต้องรองรับนโยบายพัฒนา อุตสาหกรรมจากรัฐบาลกลางทั้งหมด ควรพิจารณาจากศักยภาพการรองรับในแต่ละพื้นที่ทั้งภายใน ชุมชนเมืองและพื้นที่ต่อเนื่อง การสร้างดุลยภาพระหว่างการพัฒนาอุตสาหกรรมและการ พัฒนาเมือง รวมทั้งการเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม หนักและอุตสาหกรรมต่อเนื่องของเมืองระยอง

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.) ศึกษาลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากรของเมืองระยองก่อนที่จะมีการ พัฒนาอุตสาหกรรมหนักจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
- 2.) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเมืองระยองและปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังจาก การพัฒนาอุตสาหกรรม
- 3.) วิเคราะห์แนวโน้มการขยายตัวของเมืองระยองในอนาคต
- 4.) เสนอแนะแนวทางวางแผนพัฒนาเมืองระยองโดยพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมเมือง

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

- ขอบเขตของเนื้อหา ได้แก่ การศึกษาลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และการพัฒนาอุตสาหกรรมของอำเภอเมือง จังหวัดระยอง
- ขอบเขตของพื้นที่ ได้แก่ อำเภอเมืองและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.4 ขั้นตอนการศึกษา

- 1.) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาเมือง และผลกระทบของอุตสาหกรรมต่อลักษณะทางกายภาพ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและประชากร

2.) ศึกษาเมืองระยองในช่วงก่อนการเกิดกระแสการพัฒนาอุตสาหกรรม ในด้านวิวัฒนาการ การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร การกระจายตัวของ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ โครงข่ายเส้นทางคมนาคมและการบังคับใช้ผังเมืองรวมระยอง

3.) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเมืองระยองและพื้นที่เกี่ยวเนื่องภายหลังการเกิดกระแส การพัฒนาอุตสาหกรรม โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงประชากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจ อาคารสิ่งปลูกสร้าง การใช้ที่ดินภายในเมือง

4.) วิเคราะห์แนวโน้มการขยายตัวของเมืองระยองโดยพิจารณาจากแผนพัฒนาเมือง ระยอง โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน - อนาคต โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และโครงการอื่นๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อการเติบโตของเมืองระยอง

5.) สรุปผลการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนวทางวางแผนพัฒนาเมืองระยองให้สอดคล้องกับ การพัฒนาอุตสาหกรรมและศักยภาพการพัฒนาเมือง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาที่ตั้งไว้ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.) ทราบวิวัฒนาการ บทบาทหน้าที่ของเมือง การเปลี่ยนแปลงของเมืองระยองอันเนื่อง มาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและปัญหาที่เกิดขึ้น

2.) ทราบแนวทางวางแผนพัฒนาเมืองระยองให้สามารถรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม

3.) เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงผังเมืองรวมระยองและการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่ อื่นๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกัน